

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

9 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski

SSN Dariusz Pawłyszczce (sprawozdawca)

Protokolant Anna Młyniec

po rozpoznaniu na rozprawie 9 kwietnia 2025 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej B. spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 8 października 2021 r., VII AGa
228/20,

wydanego w sprawie z powództwa W.P. i D. GmbH w W.

przeciwko B. spółki akcyjnej w W.

o zapłatę,

**1. odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej pkt I.
zaskarżonego wyroku;**

**2. uchyla zaskarżony wyrok w pkt II. i III. oraz przekazuje
sprawę w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Marcin Łochowski

Mariusz Łodko

Dariusz Pawłyszczce

(Ł.W.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 20 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego banku na rzecz powodów (sprzedawcy i kupującego) 114 760 zł z odsetkami z tytułu odszkodowania za dopuszczenie do wypłacenia nieustalonej osobie 230 000 zł, stanowiących cenę należną sprzedawcy od kupującego. Sąd ten zmniejszył odszkodowanie o 50% ze względu na przyczynienie się powodów do powstania szkody.

Wyrokiem z 8 października 2021 r. Apelacyjny w Warszawie sprostował w wyroku Sądu Okręgowego nazwę pozwanego i oddalił jego apelację.

Sąd ten ustalił, że jeden z powodów był stałym dostawcą drugiego z powodów. W sierpniu 2015 r. sprzedawca dostarczył kupującemu towar za umówioną cenę 235 500 zł oraz załączył fakturę VAT z terminem zapłaty do 23 sierpnia 2015 r. Nieustalona osoba założyła konto poczty elektronicznej z takim samym adresem jak kupujący, jedynie z literą „q” zamiast „g” w części adresu tożsamej z elementem firmy kupującego. Z tego konta sprzedawca otrzymał prośbę o ponowne wystawienie faktury, co uczynił i odesłał e-mailem na adres, z którego otrzymał prośbę. Nieustalona osoba przerobiła fakturę w formie elektronicznej przez zmianę numeru rachunku do zapłaty ceny na rachunek w pozwanym banku, a następnie wysłała przerobioną fakturę kupującemu z konta e-mail sprzedawcy. Sąd nie ustalił, w jaki sposób nieustalonej osobie udało się skorzystać z konta e-mail sprzedawcy.

Sprzedawca twierdzi, że bezskutecznie usiłował skontaktować się z kupującym w celu potwierdzenia zmiany numeru rachunku bankowego do zapłaty ceny. Wobec braku kontaktu kupujący 24 sierpnia 2015 r. złożył w swoim banku polecenie przelewu 235 500 zł na rachunek wskazany w przerobionej fakturze jako odbiorcę wskazując sprzedawcę.

Tymczasem rachunek ten w pozwanym banku został założony 7 lipca 2015 r. przez osobę legitymującą się niepodpisanym paszportem Republiki Mali na nazwisko A.W.. Osoba ta na umowie rachunku bankowego i na karcie wzoru podpisu podpisała

się jako „A.”, bez nazwiska. Posiadaczka rachunku wypłaciła z niego 230 000 zł, kolejno 26 sierpnia 2015 r. – 20 000 zł, 28 sierpnia 2015 r. – 20 000 zł i 29 sierpnia 2015 r. – 190 000 zł. Po wykryciu oszustwa bank zwrócił kupującemu 5730 zł.

Sprzedawca i kupujący zawarli 4 października 2016 r. ugodę, na mocy której kupujący zapłacił sprzedawcy 117 500 zł, a reszta ceny miała zostać zapłacona pod warunkiem odzyskania przez kupującego sumy wpłaconej na rachunek prowadzony przez pozwany bank.

Sprzedawca i kupujący wspólnie pozwali bank odbiorcy przelewu o zapłatę 229 520 zł z odsetkami z tytułu naprawienia szkody wyrządzonej bezpodstawną wypłatą 230 000 zł nieupoważnionej osobie. Powodowie wniesli o zasądzenie 117 750 zł na rzecz sprzedawcy i 111 770 zł na rzecz kupującego. Sąd pierwszej instancji zasądził 50% dochodzonych sum uznając, że powodowie swoją nieostrożnością przyczynili się do powstania szkody.

Sąd odwoławczy uznał, że wypłacając 230 000 zł z rachunku założonego przez A.W. bank naruszył obowiązek dołożenia szczególnej staranności w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa przechowywanych środków pieniężnych (art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe; dalej: „pr.bank.”) oraz art. 355 § 2 k.c.) i odpowiada wobec powodów za powstałą szkodę (art. 415 k.c.). Sąd uznał, że w przypadku wpłynięcia na rachunek bankowy znacznej sumy, gdy posiadacz rachunku nie jest odbiorcą wskazanym w poleceniu przelewu, bank powinien wyjaśnić tę sprzeczność. Obowiązek wyjaśnienia tej sprzeczności istnieje zwłaszcza w przypadku założenia rachunku bezpośrednio przed wpływem na niego znacznych środków oraz złożenia przez jego posiadacza wzoru podpisu obejmującego tylko imię.

Bank zaskarżył skargą kasacyjną wyrok Sądu drugiej instancji w całości i zarzucił naruszenie prawa materialnego:

1) art. 144 ust. 1 i 2 w zw. z art. 143 ust. 1, 2 i 3 oraz w zw. z art. 2 pkt 29 i art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (dalej: „u.u.p.”) w brzmieniu do 11 sierpnia 2018 r. oraz art. 415 k.c. przez przyjęcie odpowiedzialności banku za szkodę powodów na podstawie art. 415 k.c., mimo uregulowania tej odpowiedzialności w ustawie o usługach płatniczych;

2) art. 415 w zw. z art. 355 § 1 i 2 k.c. oraz art. 50 ust. 1 i 2 pr. bank. w zw. z art. 727 k.c. przez przyjęcie, że wypłata środków z rachunku bankowego posiadaczowi rachunku może być bezprawna;

3) art. 415 w zw. z art. 361 § 1 k.c. przez przyjęcie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy działaniami banku a szkodą powodów;

4) art. 362 w zw. z art. 355 § 2 k.c. przez zastosowanie art. 355 § 2 k.c. jako miernika staranności tylko banku, chociaż powodowie także są przedsiębiorcami i przy uwzględnieniu tej okoliczności powodowie przyczynili się do szkody w ponad 50%.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zamieszczone w wyroku odwoławczym postanowienie o sprostowaniu nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną. Bank objął to postanowienie zakresem zaskarżenia przez przeoczenie, gdyż pominął tę kwestię w skardze, która w tej części podlegała odrzuceniu (art. 398⁶ § 2 k.p.c.).

Na podstawie art. 143 ust. 1 u.u.p. bank prowadzący rachunek bankowy zlecającego przelew (płatnika) jest zobowiązany do przekazania środków pieniężnych ze zlecenia płatniczego na rachunek wskazany w zleceniu „bez względu na dostarczone przez użytkownika inne informacje dodatkowe”. Tymi innymi informacjami są m.in. nazwa lub nazwisko odbiorcy. Zatem bank nie ma obowiązku sprawdzenia zgodności danych posiadacza rachunku z danymi odbiorcy wskazanymi w zleceniu płatniczym. Z chwilą przekazania środków pieniężnych na wskazany rachunek („uznania rachunku”) posiadacz tego rachunku (odbiorca) ma prawo dysponowania tymi środkami, a bank nie ma prawa odmówić mu wypłaty (art. 727 k.c.).

Zgodnie z art. 143 ust. 2 u.u.p. banki nie odpowiadają za skutki wskazania w zleceniu płatniczym nieprawidłowego numeru rachunku bankowego odbiorcy, a ich obowiązki ograniczają się do udzielenia płatnikowi pomocy w odzyskaniu sumy wpłaconej na nieprawidłowy rachunek, co jednak możliwe jest tylko dopóki środki te znajdują się na tym rachunku nieprawidłowego odbiorcy. Jeżeli jednak posiadacz rachunku wypłacił już z niego środki przekazane mu przez pomyłkę i odmawia ich zwrotu (ewentualnie nie odpowiada na żądanie banku), bank może jedynie

przekazać płatnikowi wszelkie posiadane dane o odbiorcy, w celu umożliwienia płatnikowi dochodzenia zwrotu (art. 143b u.u.p.). Powołany przez Sąd odwoławczy art. 50 ust. 2 pr.bank. stanowi o obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa środków na rachunku bankowym wobec jego posiadacza, tj. zapewnienia takiej organizacji procesu wypłaty z rachunku, aby osoba nieuprawniona nie mogła dokonać wypłaty. Obowiązek nie obejmuje osób wpłacających środki na cudzy rachunek.

Ponadto w sprawach o odszkodowanie za nienależyte wykonanie zlecenia płatniczego (przede wszystkim za przekroczenie przewidzianego ustawą terminu) każdy z dwóch banków (płatnika i odbiorcy) odpowiada tylko wobec swojego klienta: bank prowadzący rachunek płatnika odpowiada wobec płatnika (art. 144 i 146 u.u.p.), a bank prowadzący rachunek odbiorcy wobec odbiorcy (art. 145 i 146 u.u.p.). Zatem pozwany bank, jako dostawca odbiorcy, nie posiada legitymacji biernej w stosunku do powodowego kupującego. W postępowaniu apelacyjnym bank kwestionował także legitymację czynną sprzedawcy, który nie składał zlecenia płatniczego mającego być źródłem szkody. Zagadnienie legitymacji czynnej nie zostało objęte zarzutami kasacyjnymi i Sąd Najwyższy nie ocenił, czy wniesienie wspólnego pozwu wynikało z przeniesienia przez kupującego na sprzedawcę części swojej wierzytelności o odszkodowanie.

W zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy art. 143 i 144 u.u.p. nie zostały zmienione ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 11 sierpnia 2018 r. Nowelizacja ta doprecyzowała obowiązki banków w zakresie pomocy w odzyskaniu od odbiorcy omyłkowo przelanej sumy, w szczególności wprowadziła jednoznaczny obowiązek banku odbiorcy przekazania płatnikowi, za pośrednictwem jego banku, danych odbiorcy omyłkowego zlecenia płatniczego. Zatem nie była istotna, podniesiona w skardze, konieczność rozstrzygnięcia sprawy na podstawie stanu prawnego obowiązującego w chwili wykonania zlecenia w 2015 r.

Przed wejściem w życie ustawy o usługach płatniczych 24 października 2011 r. dominowała linia orzecznicza przyjmująca odpowiedzialność banku na zasadzie winy za wykonanie zlecenia płatniczego na rachunek nieprawidłowego odbiorcy, tj. uznająca niesprawdzanie zgodności numeru rachunku z danymi

odbiorcy za nienależyte wykonanie polecenia w rozumieniu art. 64 pr.bank. Jednak na podstawie art. 157 u.u.p. do Prawa bankowego został dodany art. 64 ust. 2 wyłączający stosowanie art. 64 pr.bank. do usług płatniczych uregulowanych w ustawie o usługach płatniczych.

Artykuł 143 u.u.p. stanowił implementację art. 74 Dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego. Obecnie są prowadzone prace nad wprowadzeniem obowiązku sprawdzania przez banki zgodności danych odbiorcy ze zleceniem płatniczym (zob. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o odpowiednich projektach, ogłoszona w Dz.U.UE C z 2024 r., poz. 1594), lecz w chwili wykonania zlecenia i obecnie banki są zwolnione z odpowiedzialności za transakcje wykonane zgodnie z numerem rachunku wskazanym przez płatnika. Ustawodawca unijny i polski przedłożyli szybkość obrotu (bank ma obowiązek wykonać zlecenie najpóźniej w następnym dniu roboczym) nad ryzyko pomyłki płatnika. Przy tym istnieje znikome ryzyko pomylenia się płatnika w jednej lub kilku cyfrach numeru rachunku odbiorcy, ponieważ numer ten zawiera cyfry kontrolne, co niemal wyklucza przypadkowe utworzenie numeru rzeczywiście istniejącego rachunku bankowego innego odbiorcy.

Zaskarżony wyrok narusza art. 143 ust. 1 i 2 u.u.p. przez przypisanie bankowi odpowiedzialności z art. 415 k.c. za niesprawdzanie zgodności danych posiadacza rachunku z danymi odbiorcy wskazanymi w zleceniu płatniczym. Powołana przez Sąd Apelacyjny okoliczność, że posiadacz rachunku w karcie wzoru podpisu zamieściła tylko swoje imię, nie zmienia treści obowiązków banku. Rozbudowanie podpisu o nazwisko „W.” nie utrudniłoby przywłaszczenia środków odbiorcy. Nie zachodzi zatem adekwatny związek przyczynowy utraty 230 000 zł z tym uchybieniem banku, o ile w ogóle dopuszczenie do zawarcia w podpisie tylko imienia może być uchybieniem. O kształcie swojego podpisu decyduje przecież autonomicznie posiadacz rachunku.

Ze względu na brak bezprawności działań banku zbędna jest ocena pozostałych podstaw kasacyjnych. Zaskarżony wyrok został uchylony na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. a skarżący nie wnosił o zmianę orzeczenia Sądu drugiej instancji.

Marcin Łochowski

Mariusz Łodko

Dariusz Pawłyszcz

(Ł.W.)

[a.]